

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Läxa är läxa bara.”

Att lära om läxor – en kvalitativ studie kring elevers
erfarenhet av läxor.

Gabriella Bengtsberg

Examensarbete LAU370
Handledare: Anita Franke
Examinator: Staffan Stukat
Rapportnummer: VT10-2611-006

Abstrakt

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Läxa är läxa bara." Att lära om läxor – en kvalitativ studie om elevers erfarenhet av läxor.

Författare: Gabriella Bengtsberg

Termin och år: VT2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Anita Franke

Examinator: Staffan Stukat

Rapportnummer: VT10-2611-006

Nyckelord: läxa, lärande, skola, erfar, elev,

Syftet med studien är att problematisera läxan och dess funktion och undersöka hur elever erfar läxa i relation till lärande inom skolämnen svenska och engelska. Frågeställningen som studien utgår ifrån är *vad och hur erfar elever läxor med avseende på lärande inom skolämnen engelska och svenska?* Insamlingsmetoden är kvalitativa intervjuer med elever i årskurs åtta och föregås av en litteraturgenomgång av tidigare forskning, lärandeteorier och beskrivningar av skolämnen. Resultatet pekar på att läxan kan var repeterande och producerande och uppfattas olika av eleverna. Beroende på läxans funktion lägger eleverna ner olika mycket tid och engagemang. Läraren är betydelsefull för läxan på sätt att det är läraren som initierar den men pedagogen är också viktig för förståelsen. För eleverna hamnar stoffet i fokus och innehållet blir viktigt för både tid och rum. Familjens resurser påverkar eleverna läx- och skolsituation och blir ett viktigt inslag i läxan som fenomen. När läxan är en så stor del av skolan som organisation är det viktigt att som pedagog vara på det klara med vad som faktiskt sker, hur eleverna erfar läxan och vilka vinster bra läxor kan ge.

Innehållsförteckning

Abstrakt	1
Förord	4
Inledning.....	5
Syfte och problemformulering	6
Litteraturgenomgång	7
Tidigare forskning	7
Läxans betydelser	7
Läxor och tid	8
Läxor och positiva effekter.....	9
Läxor, kapacitet och kulturellt kapital.....	10
Krav på tid.....	10
Läxor och arbetsbelastning.....	12
Att förhålla sig till läxor	12
Nyckelbegrepp.....	14
Sammanfattning	16
Styrdokument	17
Om svenska och engelska som skolämnen.....	17
Lärandeteorier	18
Behaviorismen.....	18
Kognitiv teori	19
Sociokulturellt perspektiv.....	19
Sammanfattning	20
Metod	22
Forskningsansats	22
Intervju	22
Urval.....	23
Genomförandet.....	24
Etiska aspekter.....	24
Analysmetod.....	24
Studiens trovärdighet.....	26
Resultat.....	28
Läxan som form.....	28

Att initiera läxa.....	29
Att studera utanför skoltid.....	30
Läxan och lärande	33
Sammanfattning	36
Diskussion	37
Kunskapsuppdraget vs. Fostransuppdraget	37
Läxor och tid	38
Läxor som uppgift	38
Känsla för läxor	39
Hur kan vi arbeta vidare?	40
Förslag till fortsatt forskning	40
Metoddiskussion.....	40
Referenser.....	42
Bilaga 1: Frågeområden	45
Bilaga 2: Anhållan om tillstånd.....	46

Förord

Det var tungt men var tvunget att genomföras. Tack till min handledare Anita Franke, all personal och alla elever på *skolan, Miriam Engström för rödpennan och korrekturläsning, min akademiska konsult Gustav Hansson och framför allt min Robert som lyssnat, lyssnat och fått tycka till ibland lite grann. Men mest av allt vill jag tacka eleverna som ställde upp i studien.

Göteborg augusti 2010.

Gabriella Bengtsberg

Inledning

Läxor är ett vanligt inslag i skolans värld. De allra flesta svenska elever har läxor varje vecka. Det kan variera kraftigt från en del skolor som väljer bort läxor helt och hållet medan andra skolor har läxor varje dag. Läxor har kommit att bli laddade och uppta mycket av elevernas och familjernas tid. Skolan förlängs i och med läxorna utanför skoltid. Inte sällan debatteras ämnet i medierna och åsikterna är många och spridda. Det finns till och med företag som har som sin primära verksamhet att sälja läxhjälp och privatundervisning eller organisationer som erbjuder stöd med studierna. Allt fler röster höjs i debatten om att elever är stressade eller inte orkar med läxbördan. Den norske läkaren Ståle Fredriksen går så långt som att hävda att läxor strider mot de mänskliga rättigheterna och att läxor är ett brott mot detsamma (Kudinoff, 2005).¹ Socialdemokraterna anser att läxor är en klassfråga och vänsterpartiet tycker att läxor borde avskaffas, Folkpartiet svarar med att de argumenten är flummiga (Grändeby, 2009). Många är de som vill påverka skolan och har starka åsikter om hur.

En amerikansk studie publicerad i *Current Biology* menar att om du sover och drömmer om uppgiften minns du den bättre än om du vaket försökt memorera den, det skulle i så fall tala för studier på kvällen innan du går och lägger dig (Wamsley m.fl., 2010). Vad är tanken med läxor då? Är det en metod? Ska eleverna lära sig det som inte hinns med under skoltid? Vad är funktionen och hur förstår eleverna det.

Forskarna Jan-Olof Hellsten och Ingrid Westlund som har forskat kring läxor i Sverige, konstaterar att läxforskningen i vårt land är ett litet fält. De menar att inte heller läroplanerna behandlar läxor i någon större utsträckning, trots att det är en så omfattande del av skolan. Hellsten påpekar även att inte heller kurslitteraturen vid lärarutbildningen på Uppsala Universitet behandlar läxor i någon större omfattning. Ändå är läxor något nästan självklart i skolans värld (Westlund, 2004, Hellsten, 1997).

Vad är då problemet? Läxor är ett vanligt och tämligenoreflekterat fenomen i skolan och nämns knappt i styrdokumentet. Mycket tid både i skolan och hemma går åt att initiera, administrera och framför allt göra läxor. Varför har vi läxor och varför tror elever att vi har läxor? Är läxan ett tillfälle att lära sig något?

---

¹ Fredriksen syftar på artikel 24 i FN:s mänskliga rättigheter ”Var och en har rätt till vila och fritid, innefattande skäligen begränsning av arbetstiden samt regelbunden betald ledighet.”

Syfte och problemformulering

Jag ämnar problematisera läxan och dess funktion och undersöka hur elever erfar den samt hur lärandet ser ut i relation till läxläsning. Jag kommer att fokusera på hur elever erfar läxor inom engelska och svenska. Jag väljer dessa för att de är två kärnämnen där, enligt mina uppfattningar, läxor är flitigt förekommande. I ljuset av detta blir min huvudfråga:

- Vad och hur erfar elever läxor med avseende på lärande inom skolämnena engelska och svenska?

Litteraturgenomgång

Det svenska forskningsfältet kring läxor är tämligen litet. Mer forskning om läxor har bedrivits framförallt i USA men jag har valt att fokusera på den svenska forskningen då jag anser att den svenska forskningen ger tillräcklig bakgrund för denna studie. Jag kommer först att gå igenom den tidigare forskningen i Sverige. Därefter presenterar jag några viktiga begrepp och definitioner. Sedan beskriver jag kort hur styrdokumentet berör läxor och även hur engelska och svenska skolämnen är till sina karaktärer. Avsnittet avslutas med tre olika perspektiv på lärande.

Tidigare forskning

Ebbe Lindell, professor emeritus i pedagogik, skriver i sin metarapport om olika tidigare studier där elever rapporterat hur mycket tid de lagt ner på läxläsning samt hur många läxor de har. Han kritiserar att många studier handlat om tidsmätning och inte innehåll. Utifrån metastudien menar dock Lindell att läxläsningens omfattning minskat drastiskt från 1930-talet och fram till 1980-talet. Han påpekar även att svenska elever lägger ner mindre tid på läxor än elever i andra länder. En förklaring till detta kan handla om formuleringen i 1969 års läroplan där det står att skolarbet skall utföras i skolan till största del, skriver Lindell. Flera av studierna visar även att elever, trots den internationella jämförelsen, upplever att de har för mycket läxor. Vidare anser Lindell att läxläsningens goda effekter kan anas i materialet och tar upp att flera studier visar på att familjerelationer kan förbättras men går inte närmare in på hur de kan förbättras. Lindell framhåller att någon nytta eller effekt av läxläsning rent läromässigt inte kan utronas ur materialet vilket han menar att internationella studier påvisar. Lindell skriver: "Som läget nu är riskerar vi att införa bestämmelser om hemarbete helt på måfå" (1990:28). Lindell går så långt som att hävda att svenska skolbarn missat kunskap på grund av den påvra läxsituationen. Han menar att det är skolans moraliska plikt att ge läxor och hålla barnen borta från den destruktiva mediaindustrin och att läxor är en "vinst för deras [skolbarnens] psykiska hälsa" (1990:28).

Läxans betydelser

Jan-Olof Hellsten vid Uppsala universitet är en annan forskare som studerat läxor. I studien *Läxor är inget att orda om* (1997) har Hellsten gått igenom aktuell pedagogisk litteratur och kommit fram till att läxan får sex olika betydelser:

- Förberedelse; eleverna ska lära sig studieteknik, läsa på inför prov och läxförhör samt befästa kunskaper och träna färdigheter.
- Tidsstruktur; läxan ses som ett sätt att planera och organisera tid.
- Kontroll och styrning; läxor som ett medel för läraren att kontrollera och styra eleven och fritiden med ökad självkontroll som mål.
- Kärlek och omsorg; läxan ses som ett verktyg att stärka familjerelationer.
- Identitet och status; läxan som en ”markering av elevidentiteten” (Hellsten 1997: 213).
- Gemenskap och kontakt; läxan ses som ett verktyg för ökad kontakt mellan skolan och hemmet.
- Arbetsprestation; en betydelse som Hellsten menar inte förekommer så ofta, men innebär att läxan är en del av skolarbetet och arbetsprestationen.

(Hellsten, 1997:211ffff)

Det finns alltså olika sätt att se på läxor och då också erfara dem. Hellsten anser att läxor – som åtnjuter ett högt anseende – inte behandlas så ofta i pedagogisk litteratur och läxbegreppet i sig har inte diskuterats och analyserats. Däremot förekommer läxor på olika sätt inom forskningen och utvecklingsarbete.

Läxor och tid

Hellsten menar vidare att barns tid och vuxnas tid inte värderas på samma sätt. ”Läxor är ett av de förhållanden i elevers arbetstid som markant skiljer skolan från andra arbetsplatser, eftersom de innebär ett ständigt återkommande åläggande att ta med sig jobbet hem.” (1997: 205).

Forskaren Ingrid Westlund, vid Linköpings universitet, har i sin avhandling om hur grundskolelever uppfattar tid problematiserat läxbegreppet ur ett tidsperspektiv. Hon har kommit fram till att faktorerna *med vem, vilka aktiviteter, vilka känslor, när och aktivitetsgraden* påverkar hur barnen upplever tid generellt. Westlund menar att skolan socialiserar barnen in i vårt samhälles tidsuppfattning och vårt förhållningssätt till tid (Westlund, 1998). Mats Sjöberg, lektor i pedagogik vid Linköpings universitet, gör gällande att skolan strukturerar barnens och även familjens liv långt efter skoltid. Sjöberg skriver att

”Mödrar och fäder måste fås att acceptera, leva efter och stödja upp skolans tidsordning. Föräldrar som inte gör så drabbas av ifrågasättande och misstänkliggörande, är ’slarviga’. Tidsordningen blir på detta sätt också en moralisk ordning – ’barnens ordentliga skolgång måste skötas’.” Sjöberg menar vidare att även semestrar och arbetstider styrs av skolans tid, föräldrarna måste anpassa sig efter läxtid, samtalstid, studiedagar, lov och dylikt (Sjöberg, 2005:34). Varken elever eller föräldrar styr över sin egen tid, skolan styr hemmen via sin tidorganisation.

Läxor och positiva effekter

Att skolan påverkar familjen via läxor behöver inte vara av ondo, Westlund påstår att många läxor kan signalera seriositet och kvalité från skolans sida och hänvisar till flera studier. Sjöberg å sin sida anser att det faktum att familjelivet anpassas efter skolans tid kan skapa tid och rum för samvaro med familjen. Westlund pekar dessutom på att läxor ses som positivt av föräldrar och lärare. Hon menar dock att det finns en diskrepans i hur vuxna och barn förstår läxor och pekar på flera studier som fokuserar på lärare och föräldrar istället för barns förståelse. Förklaringen ligger i att elevperspektivet saknas tycker Westlund (2004). Läxan kan alltså ha goda effekter men hur-frågan lämnas hängande.

Hur kan läxor gagna elever? Westlund tar i rapporten *Läxberättelser – läxor som tid och uppgift* upp J. L. Epsteins olika nytta med läsläsning;

- Öva färdigheter
- Öka engagemanget för olika uppgifter
- Fostra studenter att ta ansvar och planera sin tid
- Etablera kontakt mellan barn och föräldrar
- Fullfölja politiska beslut om läxor
- Informera föräldrar om skolarbetet
- Påminna om krav som ställs och straff

(Westlund, 2004:35)

Läxor har alltså då flera funktioner och enligt de ovan angivna handlar ingen om kunskap eller skolprestationer. Westlund tillägger att mycket läxforskning handlar om ansvar och att skolan har lagt över det ansvaret på eleven och i förlängningen familjen. Familjer som har möjlighet och förmåga att assistera vid läxläsningen skapar en större tilltro för eleven gällande sin egen duglighet, vilket alltså skulle påverka eleven mer än vad skolan har möjlighet att göra under skoltid (2004).

Läxor, kapacitet och kulturellt kapital

Sociologen och antropologen Pierre Bourdieu menade att vi människor har olika typer av kapital; ekonomiskt, socialt och kulturellt. Dessa kapital påverkar hur vi positionerar oss i det sociala rummet i förhållande till andra människor och deras kapital. Det finns också ett fjärde kapital som Bourdieu kallade det symboliska och som syftar till hur vi omsätter de tre tidigare kapitalen. Han menade att utbildningssystemet som sådant sorterar människor och att de med ett högre kulturellt kapital har möjlighet att nå högre positioner i samhället. Bourdieu ansåg även att det uppstår en snedrekrytering inom utbildningssystemet där grupper som skaffar sig en högre utbildning domineras av människor från de högre klasserna med ett redan högt kulturellt kapital. Trots att skolan ska vara till för alla och de flesta socioekonomiska hinder är undanröjda gynnar skolan de som redan har kapital att klara sig bra menade Bourdieu. De olika kapitalen tillgodogör sig barn genom uppfostran och det specifika samhälle de växer upp i (Broady, 1989). Westlund och Bourdieu visar på att familjer med högt kulturellt kapital ger eleven goda förutsättningar att klara av skolan och läxor.

Förklaringen till att vi har läxor kan finnas på system- och skolnivå menar Westlund. Eleverna ska förbereda sig inför prov för att så småningom kunna erhålla betyg. Prov blir en förlängning av certifieringen i skolan och läxan blir en förlängning av prov och examinationer. Detta blir då ytterligare en funktion av läxor. En annan förklaring som Westlund tar upp är att läxor ges för att skoldagarna är för korta. Och lösningen skulle då vara längre skoldagar.

Krav på tid

En annan viktig faktor i Westlunds studie är att eleverna studie planerar sin tid och inte sitt arbete (2007). Tiden styr, inte bördan. De förslag som framkommer i studien är längre skoldagar alternativt kortare raster. Läxor är alltså förknippat med uppoffringar. Kostnader som kan komma i läxans kölvatten är stress, dåligt samvete och mindre tid över till annat

såsom nöjen och vila. Elever som inte gör sig sitt jobb eller tar ansvar under skoltid kan dessutom betungas med mer läxor. Planering kan underlätta stressen men även ge upphov till det. Westlund jämför med sin tidigare studie från 1988 och konstaterar att stressen har ökat. Planering och tiden är både lösningen och problemet. ”För lärare är läxor en uppgift – för eleven handlar läxor om tid som inte längre finns.” (Westlund, 2004:61, 2007)

Hellsten menar att det är de inre kraven eleven har som *gör* läxbördan, hur mycket eleven anser att den bör prestera. Alla elever är olika och likaså de inre kraven. Läraren *lämnar* inte en läxa utan varje elevs mottagande och förståelse för uppgiften ger upphov till olika läxor, vilket kan ge upphov till stress (1997, 2000). Synen på läxan påverkar även stressnivån, om läxor ses som elevens strävan att hela tiden bli bättre finns det heller inget slut för den ambitiösa eleven, det finns alltid något att bli bättre på. Westlund förklarar det med att ju mer individuellt och eget arbete eleverna har desto mer läxor ger eleven sig själv (2004). Det kan bli en diskrepans mellan hur elever och lärare upplever uppgiften och det är inte ovanligt att läraren uppmanar eleverna att inte sitta så länge med läxan.

Westlund upplever att eleverna i en av hennes tidigare studier avskiljer den privata tiden från skolans men att skolans tidsorganisation ändå styr hur deras dagar utformas. Westlund frågar sig: ”Innebär upplevelsen av en sådan uppdelning och struktur att våra elever inte heller ser lärandet i skolan och utanför skolan som en meningsskapande helhet?” (1998:157).

Trots resultatet att elever skiljer på skoltid och fritid konstaterar Westlund senare att läxorna lever i gränslandet mellan hem och skola och att skolarbetet upplevs som en gråzon (2004). Vidare anser Westlund att elever inte är övade i att problematisera eller uppmärksamma sin arbets- och lärandesituation, och att de tar rollen som konsumenter av uppgifter och kunskap. Westlund anser att elever tränas i att reproducera kunskap likt den dolda läroplanen.² Ett klass- eller elevråd kan komma att behandla frågor utan givna svar och det är eleverna då inte vana vid menar Westlund (1998). När elever inte vet vad de förväntas prestera kan de vara svårt att delta. Att lära sig mer tillsammans föder mer kunskap och lust anser Westlund att forskningen pekar på, trots det, menar hon är läxor förknippat med ensamstudier och ångestkänslor (2007). Forskaren Eva Österlind vid högskolan i Dalarna, upplevde under sina

---

² Den dolda läroplanen kommer från Philip Jacksons studier från 1960-talet och syftar på allt de som eleverna lär sig och socialiseras in i som inte den officiella läroplanen tar upp. Till exempel att vänta och svara på frågor från läraren med givna svar. Jackson, Philip W (1968/1990) *Life in Classrooms*. New York: Teachers College Press.

intervjuer till en uppföljningsstudie att eleverna blev medvetna och började reflektera kring läxor, kanske för första gången (2001).

Läxor och arbetsbelastning

I studien *Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt* skriver Hellsten om skolans arbetsmiljö. Han menar att läxor är en stor del av elevernas arbetsbelastning samtidigt som de också kan ses som ett utbildningsprojekt. Beroende på vilket perspektiv man antar ses läxan som onaturlig respektive naturlig. Vuxna förväntas inte ha läxor på sina arbeten och får dessutom betalt för övertid. Om läxan är ett utbildningsprojekt är läxan för elevens bästa och det finns alltid något att lära och utveckla. Hellsten pekar på en rad internationella studier som klarlägger att läxläsning inte påverkar skolresultaten (2000).

I Hellstens studie ger han eleverna röst, de uppfattar läxor som något självklart tillhörande skolans verksamhet och när lärarna lämnar och fastställer läxor tas de emot utan invändningar. Hellsten kritiserar formen på läxorna som förekommer i studien och anser att det är för mycket fokus på fakta utan problematisering. Fakta åtskiljs även i form av viktig och oviktig, det som anses vara viktigt fakta manifesteras ytterligare av att bli läxa.

Ytterligare påpekar Hellsten att läxor ger struktur åt lektionen. Läraren kan inleda med att fråga och förhöra sig om läxan, gå igenom kommande läxa och avsluta lektionen med att påminna om nya uppgifter. Hellsten liknar läxans funktion vid taylorismens effektiviserande produktion³. Även Österlind tillstår att läxa är en typ av arbetsform. Läxan blir inte meningsfull, anser Hellsten, och föreslår att oavsett vilken funktion läxan har torde resultaten kunna uppnås på skoltid. Det finns dessutom en tro på hemmet som god inlärningsmiljö, vilket både Hellsten och Lindell kritiserar. När en elev arbetar hemma ställs höga krav på familjens i allmänhet och föräldrarnas i synnerhet kunskap, studieteknik och tid. Föräldern får många gånger agera pedagog (Hellsten, 2000, Lindell, 1990, Österlind, 2001).

Att förhålla sig till läxor

Eva Österlind har undersökt hur elever förhåller sig till läxor, hur de uppfattar läxor och hur de handlar utifrån det i studien *Elevens förhållningssätt till läxor: en uppföljningsstudie* (2001). Med sin syn på läxor som eget arbete menar Österlind att det skapar ett handlingsutrymme för elever att skapa mening av vad läxan är. Österlind anser att läxan

---

³ Taylorism: lära om arbetsorganisation utvecklad av Fredrick Winslow Taylor för att effektivisera arbetet.

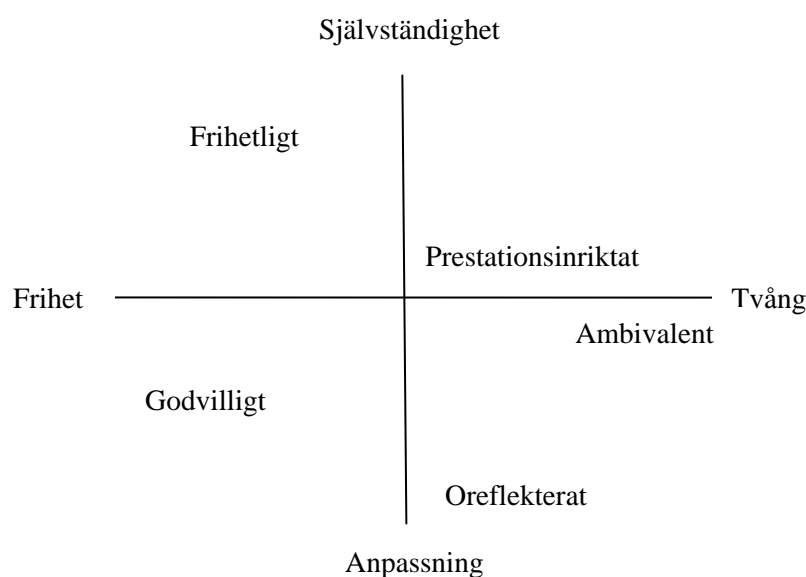
befinner sig i ”skärningspunkten mellan skolans krav, hemmets inställning till studier, kamratpåverkan och individens egna intressen och ambitioner” (2001:14). När läxan betraktas som eget arbete förstärker det synen på läxan som ett beting där eleven arbetar oberoende av andra klasskamrater. Efter att en uppgift avklarats går eleven vidare till nästa. Österlind skiljer dock på eget arbete och läxa på så sätt att eget arbete görs i skolan under en lärares överinseende, medan läxan förutsätts göras hemma eller utanför lektionstid. I Österlinds undersökning anser eleverna inte bara att läxor är något självklart förekommande utan dessutom som något i grunden bra.

Österlind kommer fram till 5 olika förhållningssätt eleverna i sin studie intar:

- Ett *frihetligt* förhållningssätt där eleven accepterar skolsystemet men väljer och väljer bort och prioriterar olika läxor. Det mesta av arbetet görs på lektionstid och eleven söker i första hand förståelse.
- Ett *prestationsinriktat* förhållningssätt med elever som styrs av höga poäng, betyg och taktik.
- Ett *godvilligt* förhållningssätt där eleverna läser för att lära och kan någon gång anse att läxan inte är nödvändig, de accepterar läxor även om det inte är roligt.
- Ett *oreflekerat* förhållningssätt med elever som gör sina läxor utan att ifrågasätta varför, läxan tas för given.
- Ett *ambivalent* förhållningssätt med elever som inte riktigt kan men vill kunna underordna sig, de låter sig påverkas av annat och undviker ofta läxläsning.

(Österlind, 2001:28)

Eva Österlind ger ytterligare en beskrivning genom att visa hur de olika förhållningssätten förhåller sig till varandra.

Figur 1: "En schematisk bild av kategoriernas placering i utfallsrummet, utifrån elevernas beskrivningar av sina upplevelser och sitt agerande" (Österlind, 2001:43).

Hellsten tycker att läxan inom pedagogisk forskning har omgetts av ett romantiskt skimmer. Westlund sammanfattar och försöker förklara varför forskningen om läxor är så knapphändig, jag väljer att ta upp några faktorer; inställningen till läxor har pendlat fram och tillbaka, läxans värde ses som självklar, det finns få definitioner av vad en läxa är förutom att den görs hemma, problematisering av läxor saknas i utbildning eller styrdokument. Samtidigt frågar sig Westlund vilket förtroende skolan får som lägger över undervisning på obehöriga pedagoger i form av föräldrar? (Westlund, 2004:40f, 79, Hellsten, 2000)

Nyckelbegrepp

Här följer några förklaringar på vad läxa betyder och/eller hur den definieras i litteraturen:

I Runbergs etymologiska ordbok beskrivs läxan som "Läsning, stycke ur bibeln el. annan religiös bok som föreläses el. sjunges vid gudstjänst m. m., lektion" På 1600- och 1700-talet användes ordet läxa som beteckning på klass. Ordboken publicerades för första gången 1922. (Hellqvist)

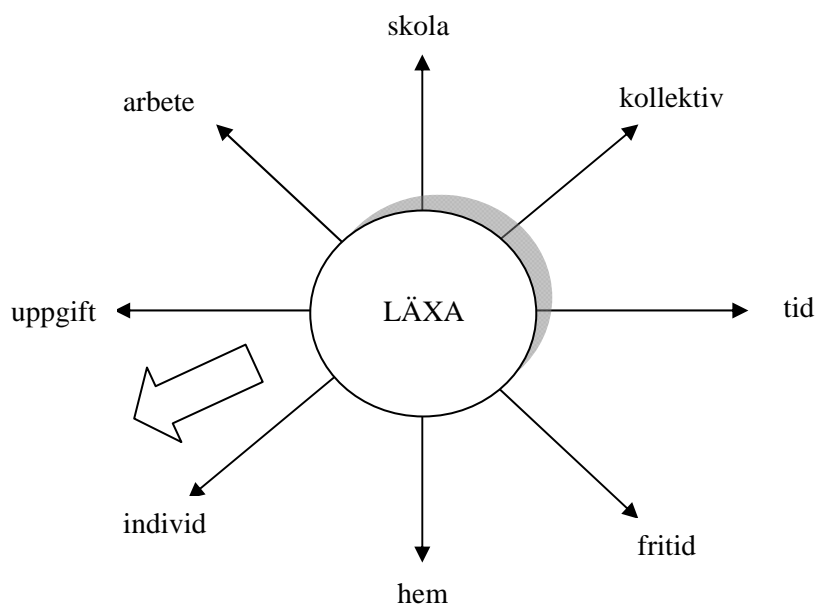
I Bonniers svenska ordbok beskrivs ordet läxa som "hemuppgift; tankeställare, minnesbeta" (Malmström, Györki & Sjögren, 2006:350).

I Svenska akademiens ordlista står det "läsning, bibelställe o.d. som lästes vid gudstjänsten, undervisning, läxa" (Saob).

Österlind anser att hemuppgifter är en typ av eget arbete som kan vara föreskriven eller självvald, stor eller liten och ges för olika perioder. "Det kan innebära att förbereda, tillämpa, öva, repetera, producera, sammanfatta eller värdera, och syfta till att kompensera frånvaro eller bristande framsteg, eller till att integrera olika aspekter" (2001:19).

Hellsten försöker definiera läxor och ger inledningsvis förslaget "(...) det arbete som inte sker på lektionstid" (2000:120) men avslutar med att ge två synsätt; (1) dels läxan som ritual, struktur och evighetsarbete med fokus på fakta, eller (2) som möjlighet för drivne, kunskapsörstande eleven att förstå och lära sig hemmets lugna vrå. I tanken förekommer läxan som den senare men i handling är det den förra formen som dominerar, anser Hellsten.

Westlund i sin tur definierar läxor som följande: "Läxor är en svårfångad hybrid som finns någonstans i gränslandet mellan uppgift och tid, arbete och fritid, skola och hem, individ och kollektiv." (2004:78) Det kan illustreras i nedanstående modell:

Figur 2: "Läxan som spänningsfält och en trolig förflyttning i svensk skola" Westlund 2004:79.

Hellsten bekräftar till viss del Westlunds tes om gränsland och menar på att läxan blir osynlig när den lämnar skolan (Hellsten, 2000:186).

Jag väljer att definiera läxor som följande: *en uppgift som ges av lärare/pedagog och som syftar till att genomföras utanför skoltid*. Även så kallade komma-i-kapp-läxor kan initieras av läraren. Att elever själva väljer att ta hem skolarbete uppfattar jag inte som läxa eller hemuppgift.

Sammanfattning

Huvuddragen inom forskningen visar att läxor handlar om mycket annat än kunskap och lärande. Familjen får mycket ansvar när det gäller att assistera och skapa relationer. Familjen styrs också i stor utsträckning av skolan och dess tidsorganisation. På vilket sätt läxor skulle gagna elever och familjen lämnas därhän och läxor framstår mer som ett verktyg rörande disciplinering, struktur och ansvar. Westlund menar trots det att föräldrarnas läxhjälp gör mer för elevens självförtroende än vad skolan som organisation gör. Detta förstärks av Bourdieus teorier om kulturellt kapital där de som från hemmet bär på kapital gynnas av skolans system. Det finns heller inga tydliga korrelationer mellan prestationer och läxor.

Läxan som fenomen befinner sig antingen i gränslandet mellan hem och skola, olika synsätt eller tid och uppgift. Läxan *är* en svårfångad företeelse och forskningens spretiga svar handlar mycket om vilket perspektiv som intagits. Läxan kan uppträda som arbetsform, disciplineringsverktyg eller som kontaktyta med hemmet. Österlind har undersökt hur eleverna uppfattar och förhåller sig till läxor och det vill jag bygga vidare på. Oavsett vilken tanke läraren har med läxan är det elevens erfarenhet av den som blir viktig. Därför ämnar jag att fokusera på hur eleverna ser på och erfar läxor inom engelska och svenska.

Tidigare examensarbeten och uppsatser som berört läxor har problematiserat dem ur ett lärarperspektiv (se t ex Bergh & Haglund, 2008, Enemar & Danielsson, 2008, Andersson, Brusk och Kovacs, 2007). Andra infallsvinklar har varit att analysera läxbegreppet i styrdokumentet. Uppsatser som valt ett elevperspektiv är till exempel Larsson & Samefors (2006) som har studerat vad som motiverar elever att göra läxor. De menar att de elever som prioriterar läxor har förstått syftet till varför läxor ges. Deras studie baseras på intervjuer med elever i årskurs 8. En annan studie som valt att problematisera läxor ur ett elevperspektiv är Sebastian Rundbergs examensarbete "Elevers uppfattning om läxor – läxans utformning och innehåll i fyra ämnen." (2009). Rundberg har genom intervjuer med elever i årskurs sex analyserat läxors innehåll. Dessa uppsatser har valt en liknade riktning som jag men med andra aktörsperspektiv eller andra vinklar.

Styrdokument

Hellsten menar trots att läxorna försvinner ur *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidhemmet*, Lpo94, till skillnad från tidigare läroplaner som åtminstone nämnt det, att läxans starka ställning som arbetsmetod befasts. ”Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan.” (Lpo94:5) Trots att det i styrdokumenten står att skolan ska vara tydlig med arbetsformer för hemmen och vårdnadshavarnas skull visar flera forskare att läxan tas för given utan att problematiseras (se t ex Hellsten eller Westlund). Vidare står det i läroplanen att skolan och hemmen tillsammans ska fostra ansvars-kännande samhällsmedborgare och att om läxan är ett verktyg för ansvarsfostran är läxor motiverat. Läroplanen ger även uttryck för förberedandet för livet efter skolan och samma sak gäller här, är läxan förberedelse av det som komma skall i form av högre studier har läxan en given plats.

I delbetänkandet *Inflytande på riktigt. Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar* poängteras vikten av inflytande och hur läroplanerna även förutsätter det. Bundenheten i skolan i form av scheman och kalendarium ger dock lite utrymme för både lärare och elever att påverka. Det pedagogiska arbetet får stå tillbaks för skolans organisation och tidsorganisation (SOU 1996:22).

Om svenska och engelska som skolämnen

Svenska som skolämne har till syfte att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga samt att träna förmågan att se och lyssna. Svenska och språkförmågan är en grundförutsättning för resten av skolans verksamhet och kommunikationen blir viktig för kunskapandet. Kursplanen fastställer att språk och kultur inte går att separera. Språket blir kulturbärare och skolämnet presenterar flera kulturinstitutioner i samhället såsom teater, litteratur, läs- och filmupplevelser.

Det skrivna ordets betydelse är stor och samhället ställer krav på förmåga att kunna hantera, tillgodogöra sig och värdera texter. Utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken skapar möjligheter för utveckling av och samtidigt förväntningar på språkförmåga hos alla. (Kursplan i svenska, Skolverket)

Engelska i sin tur syftar till att utveckla en kommunikativ kompetens. Undervisningen motiveras av språkets höga ställning i världen och globalisering och internationalisering ställer höga krav på förmågan att interagera. Utbildningen i engelska har dessutom som syfte att vidga perspektiven på en växande engelsktalande omvärld med dess mångskiftande

kulturer. Ämnet har också till uppgift att ge en bra grund och skapa förutsättningar för eleven att på egen hand bygga vidare och erövra språket utanför skolans värld. Eleverna tränas bland annat i grammatik, uttal, stavning och kommunikation (Kursplan i engelska, Skolverket).

I Läroplanskommitténs betänkande *Skola för bildning* presenteras fyra olika typer av kunskap; fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. De är alla olika sidor av kunskap och förutsätter varandra. Även om inte lärandets alla dimensioner täcks in är syftet att ”utvidga kunskapsbegreppet och att motverka en ensidig betoning av den ena eller andra kunskapsformen framför andra.” (SOU 1992:94 s 31) Engelska och svenska är till stor del färdighetsämnen där eleverna tränas i förmågan att kommunicera såväl i text som muntligt. Från att i grundskolans tidigare år erövra skriftspråket och läsförmågan till att kunna omsätta kunskapen och dra egna slutsatser i slutet av grundskolan. Färdigheten blir en praktisk kunskapsform till skillnad mot förståelsen som är en mer teoretisk (SOU 1992:94).

Lärandeteorier

Jag kommer att här att ta upp tre perspektiv inom lärandeteorier; behaviorism, kognitiv teori och sociokulturellt perspektiv. De kognitiva och sociokulturella synsätten är konstruktivistiska till skillnad från behaviorismen där intelligens betraktas som medfödd. Sociokulturellt och kognitivt perspektiv ser kunskapandet som flerdimensionellt. Trots att det finns förgreningar och skillnader inom dessa tre familjer väljer jag att gå igenom dem mer övergripande.

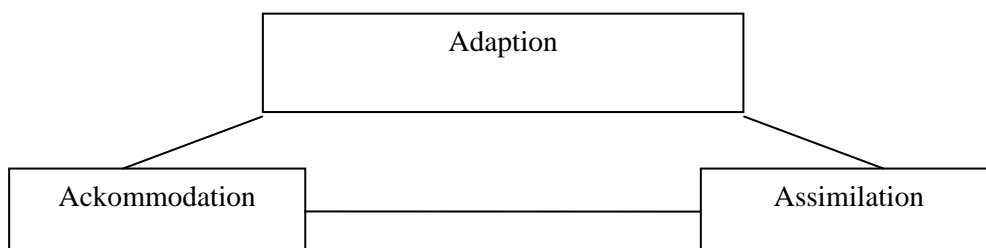
Behaviorismen

En av behaviorismens stora tänkare var Burrhus F. Skinner, som ansåg att lärande uppnås med betingning. Ett *bra* beteende belönas och den lärande uppmuntras att fortsätta med det bra beteendet, icke önskvärt beteende ignoreras. Nya kunskaper byggs på tidigare grundläggande kunskaper och utvecklingen är linjär. Eleven ses som ett tomt kärl eller ett oskrivet blad som skall fyllas med kunskap. Skinner och hans gelikar har under lång tid dominerat synen på kunskap och lärande och spår av det syns fortfarande i skolan framförallt inom framförallt bedömning men också inom läromedel, och i form av belöningar. Fram till 1970-talet dominerande behaviorismen men kom sedermera att utmanas av andra synsätt. Viktiga begrepp inom behaviorismen är *beting* och *reproduktion* (Korp, 2003, Illeris, 2007). Läxor domineras av det behavioristiska perspektivet där läraren ger läxan till eleven som

individuellt skall tillgodogöra sig ny kunskap i hemmet med hjälp av den tidigare erövrade. Lämnas läxan in och bedöms, förstärks det behavioristiska synsättet ytterligare.

Kognitiv teori

Jean Piaget är en av den kognitiva teorins förgrundsgestalter vars intresse var att uppdaga hur människans intellekt utvecklades. Utveckling visas genom handling och grundar sig på ett abstrakt tänkande. Människan eller i detta fall eleven, skapar förståelse av omvärlden utifrån redan erövrad kunskap, något som kan förändras vid olika situationer. Vi *vet* hur vi ska agera genom våra tidigare erfarenheter. Elever kan dessutom ha lärt sig något utan att ha visat det genom konkret handlande. Piaget talade om *adaption*, *ackommodation* och *assimilation*, att eleven ständigt försöker anpassa eller adaptera sig själv och omvärlden till varandra i ett växelspel mellan ackommodation och assimilation. Vid assimilation anpassas det nya till det redan befintliga och vid ackommodation anpassar individen sig själv till förmån för det nya. Eleverna ses som nyfikna och sökande. Lärandet är en process som utgår från förförståelsen och där elev skapar eller konstruerar ny kunskap i relation till sig, tidigare kunskap och omgivningen (Korp 2003, Illeris 2007). Det kognitiva perspektivet syns tydligt i läxor. Eleven visar på sin färdighet genom att utföra uppgiften. Både behaviorismen och den kognitiva teorin ser lärandet som individuellt, och som en inre process som triggas eller uppmuntras av läraren.

Figur 3. Schematisk bild över adaption, ackommodation och assimilation

Sociokulturellt perspektiv

Lev Vygotskij anses vara en av de mest framträdande sociokulturella teoretikerna och hans tankar handlar om att läraren ska identifiera elevens behov och handleda dess utveckling. Eleven kan med hjälp av läraren och omgivningen nå vad Vygotskij kallade den proximala utvecklingszonen. Olga Dysthe är en annan viktig föreläsare för det sociokulturella

perspektivet och hon skriver ”lärande har med relationer att göra; lärande sker genom deltagande och genom deltagarnas samspel; språk och kommunikation är grundläggande element i lärprocesserna” (2009:31). Även det sociokulturella perspektivet har inslag av behaviorism, hur vi återskapar och omsätter kunskap, men samvaron och kontexten har betydelse för hur lärandet sker. Aktiviteten och interaktionen är en del av lärandet som den kognitiva teorin inte tar med i beräkning. Ett viktigt begrepp för det sociokulturella perspektivet är det *situerade lärandet*. Beroende på hur situationen och kontexten ser ut lär elever sig olika saker och på olika sätt, situationen har inte bara effekt på lärandet utan blir också en del av det. Det som har lärts är förknippat med situationen, historiska skeenden och samhällets struktur och kultur. En annan viktig komponent är språkets betydelse för lärandet. Språket och vad det betyder för den lärande och hur denne deltar i den sociala praktiken är viktiga delar inom det sociokulturella perspektivet. (Korp, 2003, Illeris, 2007)

Den danska professorn Knud Illeris menar att framväxten av informations- eller kunskapssamhället ställer nya krav på lärandet och anser att lärandet har både en individuell och en social aspekt. Lärande kan inte förklaras med bara det ena eller det andra (2007).

Till skillnad från de två tidigare perspektiven finns här ett samspeleperspektiv. Lärandet förutsätter samspel och kommunikation och den aspekten faller bort om eleven sitter ensam på sin kammare och gör uppgifter. Om däremot familjen eller föräldrarna har kapaciteten att hjälpa, har det positiva effekter på elevens skolgång. Elever kan även i grupp göra sina läxor eller få gruppuppgifter i läxa för att få det samspel som är så viktigt för lärandet enligt det sociokulturella perspektivet.

Sammanfattning

Engelska och svenska, två kärnämnen, lägger tonvikt på färdighetskunskap. Det vill säga att eleverna tränas från tidig ålder att omsätta sina kunskaper praktiskt. Språket är en förutsättning för att kunna delta i samhället. Engelska och svenska är ämnen som förutsätter samspel och kommunikation vilket talar för det sociokulturella perspektivet. Eleverna ska utveckla en kommunikativ kompetens och ta del av den kultur som språket bär med sig. Det behavioristiska perspektivet framträder tydligast när det gäller läxor. Eleverna får en uppgift som ska genomföras på egen hand och kan sedan gå vidare när önskvärt resultat uppnåtts. Läxan initieras av läraren och utförs av eleven. Styrdokumentet förutsätter ett sociokulturellt perspektiv men forskningen visar att läxor har andra förtecken.

I skollagen står det:

”1 kap. Allmänna bestämmelser, 2 § Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.” (SFS 1985:1100)

Eleverna garanteras även inflytande genom skollagen:

”4 kap. Grundskolan, 2 § Eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Omfattningen och utformningen av elevernas inflytande skall anpassas efter deras ålder och mognad.” (SFS 1985:1100)

Skollagen fastställer alltså en skola för alla där eleverna har laglig rätt att påverka sin arbetssituation. Det uppstår en krock mellan hur styrdokumentet ser på skolans organisation över eleverna och hur de realiserar i form av läxor. Med läxan som uttryck för skolans verksamhet uppstår en diskrepans mellan formuleringsarenan och realiseringsarenan, vad läxan är tänkt att vara och hur den sedan blir (Linde 2006). Läxor som företeelse nämns knappt inom styrdokumentet men utgör en betydande del av skolan. Läxor kan till stor del vara övning och drillning men genom att göra läxor tillsammans med någon kan det ha den positiva effekten på lärande som styrdokumentet ger uttryck för.

Metod

I följande avsnitt beskrivs hur jag har gått till väga när det gäller val av forskningsansats, vilken insamlings- och analysmetod samt hur urvalet och genomförandet sett ut. Vilka etiska aspekter jag har utgått ifrån och hur studien kan ses som trovärdig presenteras även nedan.

Forskningsansats

Mitt syfte är att förstå och beskriva hur elever erfar läxor. Genom informanter och deras utsagor kan erfarenheten förstås och beskrivas. För att förstå krävs mening och för att få mening krävs tolkning. Hermeneutik kommer från grekiskan och betyder utläggningskonst eller förklaringskonst. Inom hermeneutiken är förståelse och sökandet efter mening centralt och tolkningen blir en del av detta. I mitt fall handlar det alltså om att finna förståelse och mening i relation till elevernas utsagor. Forskaren måste tolka utsagorna för att finna mening (Gilje & Grimen, 2007).

Mening kan visserligen ersättas med ord som avsikt, skäl, poäng eller liknade, men oavsett finns förståelsen av dessa fenomen i den intervjuades berättelse. För att förstå behöver forskaren titta på såväl helheten som de enskilda delarna. Delarna är beroende av helheten och helheten är beroende av delarna i tolkningsprocessen, det kallas den hermeneutiska cirkeln. Den hermeneutiska cirkeln handlar om en växelverkan mellan delarna och helheten för att skapa förståelse, det ena förutsätter det andra. Den hermeneutiska cirkeln handlar också om motivering, helheten ska kunna motiveras av delarna och vice versa (Gilje & Grimen, 2007).

Mot bakgrund av syftet är det rimligt att välja en kvalitativ metod då jag är ute efter att förstå och beskriva hur elever ser på läxor i relation till sitt lärande. Den primära insamlingsmetoden jag använt mig av är kvalitativa intervjuer. Man skulle kunna argumentera för att intervjua lärare för att få reda på vad läxorna ämnar vara men likt Hellsten menar jag att varje elev erfar läxor olika, därför blir elever mitt fokus. För att kunna förstå hur skolan kan arbeta med läxor och utnyttja läxan som arbetsmetod väljer jag att intervjua elever för att endast de kan egentligen ge svar på hur de erfar läxor.

Intervju

Johansson och Svedner (2006) beskriver den kvalitativa forskningsintervjun som fri och med öppna frågor. I motsats till den strukturerade intervjun där samma frågor används för alla

informeranter arbetar den kvalitativa intervjun med frågeområden. Med ett frågeområde är det övergripande temat bestämt men själva frågorna kan variera från intervju till intervju. Tanken med frågeområden är att informanten ska kunna svara utförligt och då kan forskaren behöva formulera sig olika. Följdfrågorna blir då på sitt sätt olika eftersom varje intervju får sin egen prägel.

Steinar Kvale (1997) menar att den kvalitativa forskningsintervjun är en hybrid mellan ett öppet samtal och ett frågeformulär. Forskaren ämnar förstå den intervjuades livsvärld och för att göra det bör forskaren inte låsa sig vid fasta frågor. Intervjun ska – inom frågeområdena – kunna ta de vägar som behövs för att nå ett tillfredställande resultat.

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud skriver i *Metodpraktikan* (2009) att den kvalitativa forskningsintervjun, eller samtalsintervjun som de benämner det, ger möjlighet till oväntade svar. Även de betonar funktionen med uppföljningsfrågor och menar att det kan skapa ett samspel mellan intervjuare och informant under samtalsintervjun som inte uppstår vid en frågeundersökning som har mer fasta svarsalternativ. Esaiasson m.fl. anser – likt Kvale – att samtalsintervjuer lämpar sig när forskaren vill förstå informantens livsvärld.

Eftersom jag har velat ha så uttömmande svar som möjligt har jag använt mig av olika frågeteman och varierat mig kring hur jag formulerat mig, som också Johansson och Svedner förespråkar (2006). När jag formulerade frågorna ville jag att svaren skulle beskriva just hur de känner och tänker kring läxor. (För frågetemana se bilaga 1) Alla intervjuer har följt samma semistrukturerade teman men följdfrågorna har varit olika. Jag inledde med frågor om hur de trivdes i skolan och klassen för att värma upp för att sedan fråga vidare kring deras upplevelser av läxor. Alla intervjuer har på sitt sätt varit olika (Johansson & Svedner, 2006).

Urval

Eftersom jag är ute efter ett elevperspektiv valde jag att genomföra intervjuer med elever från en högstadieskola. Skolan ligger i förorten till en större västsvensk stad och stadsdelen befolkas av många människor med olika etniciteter. Detta avspeglar sig på skolan som även tar emot barn och ungdomar som nyligen anlänt till Sverige och undervisar dessa i svenska som andraspråk. Skolan har elever i årskurs 6-9. Klassen där informanterna kommer ifrån består av 5 tjejer och 13 killar med där olika etniciteter finns representerade.

Jag har valt att intervjua 9 elever i grupp om 2-3 elever, 5 tjejer och 4 killar. Jag har undervisat dem tidigare i Samhällsorienterade ämnen och valde dem som fokusgrupp då jag tror att vår tidigare relation kan skapa en mer avslappnad intervjusituation. Att intervjupersonerna är avslappnad tror jag är viktigare när det handlar om barn och unga än när det är vuxna som är informanter. Eftersom klassen har så få tjejer intervjuade jag endast 4 killar och samtliga tjejer. Urvalet bestod i att de elever som visade mest intresse och lämnade in tillstånd från föräldrar prioriterades. Antalet informanter begränsades även på grund av tidsbrist.

Genomförandet

Under slutet av vårterminen 2010 intervjuades eleverna i grupp efter skoltid. De tog mellan 30-50 minuter för varje intervju. För att få en så avslappnad atmosfär som möjligt bjöd jag på fika. Jag inledde med frågor om hur de trivdes i skolan och klassen för att sedan gå in på vad de tyckte om läxor och läxbördor. Frågeområdena var utformade att vara en progression från lättare frågor i början till mot slutet vara mer öppna och reflekterande när de börjat fundera över ämnet. Jag antecknade noga, skrev rent och kommenterade intervjuerna i anslutning till att de genomfördes. På grund av tidsbrist gjordes ingen pilotundersökning.

Etiska aspekter

Jag har utgått från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (HSFR). Det innebär att eleverna i studien fick ta del av information angående studien och tillfrågades om att delta. Eftersom eleverna är under 15 tillfrågades föräldrar via brev och ombads ge sitt godkännande (se bilaga 2), föräldrarna uppmanades att kontakta mig om de hade ytterligare frågor. Innan dess hade rektor och undervisande lärare på skolan gett sitt samtycke till studien. Eleverna informerades om att de fram till publiceringsdatum kunde avbryta sitt deltagande och att de i studien skulle vara anonyma. Deras medverkan kommer på intet sätt att användas i andra syften än för studien. För att ytterligare värna om deras integritet väljer jag att i resultatdelen kalla eleverna för E1-9.

Analysmetod

Tolkning är en del av analysen. Det som tolkas påverkas av den som tolkar och dennes förståelse och är beroende av varandra. Ingen möter världen förutsättningslöst menar Gilje

& Grimen. Förförståelsen kan vara mer eller mindre öppen, i mitt fall är jag väl införstådd med skolans värld, skolan i studien i synnerhet och jag har en relation till eleverna som intervjuas. Jag har vistats till och från på skolan under ett års tid och kommit nära den klassen som deltog i studien. I detta fall tror jag att det kommer att vara till fördel för tolkningsprocessen (2007).

Westlund poängterar vikten av forskning med fokus på elevperspektivet och utvecklar det på följande sätt;

Elevperspektivet

- Elever vill och kan berätta om sina liv och tankar.
- Elever kan kritisera och ifrågasätta det vuxna tar för givet.
- Elever kan säga nej och utmana etablerade konventioner.
- Elever är subjekt som skapar kunskap, ej objekt som alltid ska ges kunskap.
- Elever ska ha tid för tankar.
- Ett emancipatoriskt perspektiv – att vara elevers språkrör.
- Ett nyfiket förhållningssätt – elever kan tillföra ny och värdefull kunskap.
- Alla röster ska fram – ingen kategori bestående av 'övriga'.
- Inga starka och alltför styrande teorier.
- Ett induktivt arbetssätt.

(Westlund, 1998:163)

För att vi ska förstå och skapa mening av det som denna studie syftar till är elevperspektivet mycket viktigt. Det handlar om deras arbetsmiljö, arbetsbelastning och deras tid. Om läxor ska fortsätta vara vanligt förekommande i skolans värld bör vi veta hur eleverna ser och uppfattar det. De ska ges en reell chans att påverka och för att kunna göra det måste vi lyssna på dem och kunna förstå.

En intervju tolkas annorlunda än en litterär text. En litterär text tolkas utanför den kontext som den skapades i. En intervjutext ges mening av sådant som kroppsspråk, nyanser och

situationen. En intervju tolkas i ljuset av dess uppkomst. En intervju uppstår mellan två eller fler människor och får betydelse långt bortom texten. Den analysmetod som jag valt att använda mig av är Kvaales ad hoc-metod. Det innebär att förståelsen vaskas fram under tiden, forskaren kan läsa igenom texten för att få överblick för att sedan urskilja teman, uppfattningar, sannolikhet och rimlighet. Hur resultaten presenteras kan varieras (1997).

Jag har efter intervjuerna skrivit ner anteckningar och transkriberat viktiga delar. Därefter läste jag igenom dokumenten för att se huruvida det förekom några gemensamma teman eller tendenser. Fanns det någon variation? Jag frågade mig om det fanns någon skillnad i hur eleverna erfar läxor och hur forskningen ser på det? Jag läste, strök under och valde ut sådant som jag fann intressant och försökte se om det fanns sådant som var gemensamt eller skiljde sig mellan utsagorna i relation till de olika frågeområdena. Eleverna gav till exempel uttryck för skillnader och likheter när det gäller läxans form. Samtidigt ville jag inte utesluta något som jag till en början förbisåg, elevperspektivet som Westlund poängterar bör inte innehålla en övrigtkategori. När frågeområdena började fyllas av elevernas utsagor gav rubrikerna sig själv till stor del. De huvuddrag som trädde fram gav slutligen underrubrikerna *Läxan som form*, *Att initiera läxa* och *Att studera utanför skoltid, läxa och lärande*. För att kunna följa resultaten valde jag att presentera dem i en narrativ stil där elevernas utsagor målar en bild av hur de erfar skolan och läxorna och samtidigt svar på vad- och hurfrågan. De teman som följer nedan är i stort sett samma som framträdde tidigt i analysprocessen men har under tiden slipats och omformulerats.

Studiens trovärdighet

Att tala om trovärdighet vid kvalitativa undersökningar kan vara svårare än vid kvantitativa mätningar. Enligt Johansson och Svedner (2006) betyder reliabilitet noggrannhet vid mätning. För att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt har jag varit den enda intervjuaren och utgått från samma frågeområden. Intervjuerna har genomförts på liknande sätt. Eftersom informationen skapas i intervjusituationen har endast mina fördomar och förförståelse påverkat.

Validitet betyder hur väl det som undersöks blir besvarat. Mitt syfte är att undersöka hur elever erfar läxor. För att förstå *hur* har jag använt mig av intervjuer som ger utrymme för reflektion och följdfrågor. För att få en så stor begreppsvaliditet som möjligt ska de teoretiska begreppen överensstämma med den operationella indikatorn och detta fallet är det

elevintervjuer. För att ta reda på hur elever erfar något måste ju de vara informanter. Hur de upplever, känner och tycker kring läxor är i detta fall studiens valida indikatorer. Studiens trovärdighet ligger i att ställa frågor systematiskt kring det som jag avser att undersöka (Esaiasson m fl., 2009).

Jag har varit öppen mot eleverna kring hur materialet kommer att användas och givit dem möjlighet att avbryta sin anmälan om de så önskat. Stukat menar att en vanlig felkälla kan vara att informanterna inte är ärliga eller känner sig tvungna att svara på ett visst sätt. Det är därför jag har valt informanter som redan känner till mig för att få en så förtroendefull situation som möjligt, det tror jag är extra viktigt när det handlar om barn och unga (Stukat 2005).

Generaliserbarheten kan vara svår när antalet intervjuade är relativt litet men jag gör inga anspråk på att för att tala för alla elever.

Resultat

Nedan redovisas resultaten från den kvalitativa analysen av intervjuerna. Rubrikerna bygger på teman från frågeguiden (bilaga 1) men följer en mer berättande struktur för att kunna svara på vad- och hur-frågan. Under rubriken *Läxan som form* beskriver jag hur eleverna erfar att läxan ser ut och vad deras läxor innehåller. *Att initiera läxa* innehåller lärarens roll för läxor främst som läxans upphovsperson. Rubriken *Att studera utanför skoltid* berör hur elevernas läxläsningssituation ser ut hemma. *Läxa och lärande* behandlar hur eleverna erfar lärandet i relation till läxläsningen. Citaten är sparsmakade för att skydda elevernas integritet.

Läxan som form

Läxorna i engelska har en repetitiv karaktär där eleverna kan få glosor och lära sig nya ord genom att använda dem och sätta in dem i meningar. Tidigare hade eleverna mer traditionella glosläxor men detta förekom mest i sexan och sjuan.

E2: *"vi ska lära oss nya ord, nöta in och lära oss använda dem i meningar"*.

Att eleverna tränas i att använda orden i meningar blir ett sätt att befästa kunskapen ytterligare och det bidrar läxan med. Förutom läxor som fokuserar på ren ordkunskap är en annan vanlig uppgift att bearbeta texterna i läroboken hemma. Vid varje nytt kapitel får eleverna i läxa att läsa igenom, återberätta och/eller översätta en text ur läroboken. I engelska återkommer läxan frekvent och följer en liknande uppbyggnad. Alla elever får samma uppgift i läxa.

E6 säger *"engelska är de mest aktiva ämnet när det gäller läxor, varje nytt kapitel ger ny läxa"*.

Läxan blir ett uttryck för struktur åt både lektion och för eleven. De vet att det är läxa varje vecka. Läxorna kan också vara ett sätt att hålla planering och ligga i fas. E9 menar att de ofta får ta hem sådant som inte hunnits med på lektionen om de varit för pratiga, de uppgifterna blir då utöver den vanliga läxan och E2 anser att läxor är ett sätt att komma vidare. Läxan i sig driver på undervisningen och står samtidigt för ramarna.

Om engelska handlar om att drillas och befästa och repetera har läxorna i svenska en mer producerande karaktär. I svenska kan eleverna få skriva berättelser eller göra andra inlämningsuppgifter. En annan typ av läxa de kan få är att läsa skönlitterära böcker och förbereda redovisningar. De läxorna har två syften, dels att förbättra språket och lära nya ord

dels att producera en redovisning och/eller recension. Även här är läxorna kollektiva och alla får samma uppgift. Eleverna får även här i läxa att ta igen sådant som inte hunnits med på lektionen. Med dessa komma-i-kapp-läxor och att plugga inför prov ges en viss individualisering, men annars har alla samma uppgifter i svenska också. Det förekommer ibland läxor av repetitiv karaktär. När klassen arbetade med grammatik fick de läxor i att ytterligare öva på grammatiken hemma. Läxa i svenska förekommer inte lika frekvent eller med samma konsekvens och uppbyggnad som engelskan. Dock har eleverna under en period haft veckans ord. Det bestod i att lära sig stava vanligt förekommande eller svåra ord. På min fråga om vad de har för läxor i svenska svarar en elev; *"inget typ"* (E2). Inte alla uppgifter uppfattas heller som läxor. När E8 berättar att de hade veckans ord tillägger E9: *"det var väl inget"*. Bristen på struktur kan göra att några läxor upplevs som mindre viktiga och prioriteras bort. Inte bara strukturen påverkar utan också storleken eller omfattningen på läxan spelar in. Om läxan inte är så omfattande eller inte tillräckligt utmanande uttrycker några elever missnöje.

E8 säger *"det är för mycket småsaker [i läxa] jag skulle hellre vilja ha större och inte lika många läxor"*.

E3 säger *"Läxor suger, fast vissa är roliga typ uppsatser, inte för enkla saker typ glosor, känns onödigt."*

Större uppgifter där läraren ställer mer eller högre krav uppskattas och efterfrågas av några men inte av alla. Det kan också förstås som att producerande läxor uppskattas då eleverna kan få känna att de själva skapar något. Men inte alla uppskattar läxbördan.

E9: *"nej inte mer"* och *"de brukar ge för mycket"*

Det blir en viss struktur kring lektioner och läxor när eleverna uppmanas att ta igen sådant som de missat. Det kan också uppfattas som en disciplineringsåtgärd och ett uttryck för kontroll och styrning av elevernas tid.

Att initiera läxa

Bland de intervjuade eleverna framkommer att de ser en läxa som en uppgift som läraren ger och som görs hemma.

”Läxa ska läras in”, ”det är någon som läraren ger som man ska klara av hemma” och ”en uppgift av läraren att träna på” E6, E1 och E3.

Läraren blir nyckelpersonen i själva initieringen och utformningen av läxan och förväntas av eleverna att vara det. Läxan blir med dessa elevers sätt att se det en tydlig uppgift och en arbetsprestation. När jag undrar om inte en elev kan komma med läxa framgår att de tycker att eleverna inte har den makten eller uppgiften. E6 menar att en grupp elever har möjlighet att till viss del påverka mängd och inlämningsdatum men inte själva förekomsten av uppgiften eller innehållet.

E6: ”det är svårt för en elev att ha makt att bestämma och läraren måste alltid ge sitt godkännande, (...) allt bygger på läraren”

Det framkommer tydligt att endast läraren kan initiera läxor, har makten och positionen att utfärda läxor. Ingen av de intervjuade ifrågasätter heller förekomsten. Det upplevs som givet att de ska ha läxor och de svarar att de tycker att läxor är något bra och viktigt. E1 tycker att mängden läxor är normalt. För flera av dem är det första gången någon frågat vad de tycker och de verkar ovana att fundera över skolan som organisation och institution i samhället. Några av dem tycker att det kan vara för mycket läxor ibland och framförallt att mycket kommer på en gång.

Två elever väljer självmant att ta hem läxor när de känner att de ligger efter bland annat i engelska. Men för det mesta handlar det om andra ämnen än engelska och svenska och de gör de för sig själva och för sin egen skull. Det skulle inte heller med elevernas egna definitioner kunna kallas läxor eftersom det är på eget initiativ.

Att studera utanför skoltid

När eleverna i studien gör sina läxor sitter de ofta i sängen eller i soffan. Musik och påslagen TV förekommer hos flera och endast tre av dem sitter vid skrivbord eller köksbord. E9 uppger att han nästan aldrig gör läxor hemma, inte i engelska i alla fall, utan tycker sig hinna det på rasterna och under skoldagen. Några av dem väljer att avskilja sig på rummen för att kunna koncentrera sig medan andra söker sällskap.

E6: ”Ibland på rummet ibland vid köksbordet, det beror på om man vill ha sällskap eller inte. Det beror också på vilket humör man är på, är man glad vill jag prata med familjen men om man är nere sitter jag ensam.”

Hur mycket läxor det har kan variera, vissa perioder domineras av mycket läxor, prov och inlämningsuppgifter. Ibland tvingas eleverna att prioritera mellan läxorna.

E1 säger: *"Om jag hinner gör jag alla, men jag tvingas inte välja så ofta."*

Hur mycket tid och engagemang de orkar lägga ner på läxor kan också handla om hur det känner sig just då.

E6: *"Beror på ämne för det mesta. Det finns ju ämnen man gillar eller inte gillar, jobbiga eller intressanta läxor. Det beror på vilken dagsform man är i. Ena dagen klarar man allt, nästa dag orkar man inte."*

Det som är gemensamt för dem alla är att läxan görs enskilt, det vill säga eleverna gör inte läxor tillsammans med andra elever. De finns de som gör läxor tillsammans med andra familjemedlemmar som till exempel syskon men uppgifterna de har är i huvudsak individuellt arbete. Inget framkommer under intervjuerna som visar på att de har gruppuppgifter eller samarbetsövningar i läxa.

På skolan erbjuds läxhjälp i fritidsgårdens regi tre dagar i veckan under ett par timmar, men ingen av eleverna i studien har besökt den verksamheten i det syftet. För en av dem krockar det med träningstider men för de allra flesta uppfattas inte den läxverksamheten på fritidsgården som ett alternativ. Det har inte med något aktivt ställningstagande att göra utan mer en längtan efter att få komma hem eller komma iväg från skolan efter dagens slut.

E1: *"(...) eftersom man blir trött, det är därför man inte orkar gå på fritidsgårdens läxläsning"*.

E8 uttrycker att hjälp i skolans regi borde finnas. Fritidsgårdens läxverksamhet likställs med den hjälp som föräldrarna kan bidra med form av obehöriga pedagoger och inte sådan hjälp lärare kan erbjuda.

E8: *"det skulle vara bra om det fanns läxhjälp"*.

Däremot har E4 varit på stadsbiblioteket med andra vänner utanför skolan och pluggat. E4 ifrågasätts av E3 som menar att det inte går att plugga med kompisar eftersom mycket tid går åt till annat än läxläsning. Behovet av hjälp utifrån är inte heller stort för en del.

E3: *"jag får hjälp hemma", "för mycket [hjälp], pappa hjälper mot min vilja", "pappa vill att jag pluggar mer med skolarbete, pappa ger egna läxor"*.

Föräldrar är annars den viktigaste läxresursen. Uppfattningen bland eleverna i studien är utbredd kring det faktum att föräldrar tycker läxor är viktigt. E6 menar att hans föräldrar tycker att det är konstigt om de inte har läxor med sig hem.

E4 bekräftar: *"allt i skolan är viktigt, de [föräldrarna] frågar jämt"*

För E3 tar läxorna mycket utrymme i vardagen då hennes pappa ofta uppmärksammar att skolan är slö med läxor. Andra viktiga resurser är äldre syskon. Storasyskon är viktiga för läxhjälpen när föräldrarna inte har kapaciteten eller tiden. Eleverna i studien kan även hjälpa sina småsyskon.

E6: *"Min familj har inte de förutsättningarna men jag hjälper min lillebror och är en förebild för honom."*

E6 har inga äldre syskon och får i sin familj stötta sina småsyskon. E9 får hjälp av sin äldre syster som går på gymnasiet. Flera av dem uppger att fadern assisterar och driver på vid läxläsning medan modern i materialet är passiv eller frånvarande. Läxan blir ofrånkomligen ett sätt att umgås i familjen, emellan syskon och emellan barn och förälder. Att göra läxor med hjälp av andra familjemedlemmar gör att kontaktytan mellan skolan och familjen ökar. Föräldrarna blir på ett relativt enkelt sätt informerade om vad skolan arbetar med för tillfället. Att föräldrar värdesätter läxor kan ha att göra med att de minns sin egen skoltid och hur det var då. Flera av informanterna har föräldrar som inte gått i skolan i Sverige.

E9 berättar att hans pappa blev tvingad till att läsa läxor.

"När pappa gick i skolan i [hemlandet] var han tvungen att göra läxor annars fick de stryk".

Hur mycket tid eleverna i studien lägger ner på läxor varierar. Några sitter nästan varje dag medan andra lägger krut på att plugga inför prov eller att göra inlämningar. Prov upplevs i huvudsak vara viktigare än läxor men en elev anser att hemuppgifter också är viktiga för skolresultaten.

E8: *"läxa är som ett mindre prov"*

Mellan 15-30 minuter per läxa men max upp till en timme i veckan är genomsnittet för eleverna i studien. De har svårt att fastställa läxbördan eftersom en del av dem inte gör vissa läxor och att det under terminen gång varierar kraftigt hur mycket läxor de har. När det förekommer prov sitter eleverna längre och studerar och då kan det röra sig om en timme för ett enskilt prov. De sitter sällan flera dagar med samma prov eller uppgift.

Läxan och lärande

När informanterna ska beskriva hur mycket tid de lägger ner kommer själva uppgiften eller läxan i sig i fokus. Tankarna och diskussionerna handlar om hur mycket tid varje enskild läxa tar eller bör ta. Men uppgiften kommer också i fokus på så sätt att eleverna i studien uppfattar att det är själva stoffet som är det som ska läras in. När jag undrar vad de lär sig på läxor menar de alla att det är uppgiftens innehåll som är det centrala.

E2: *”det man fått i läxa ska man kunna”, ”man gör dom för att lära sig mer”* och E1 fyller på *”för att vi ska lära oss bättre”*.

Det handlar om fakta och faktainhämtning för dem. Om läxan är av repetitiv karaktär menar flera av dem att de lägger ner mindre engagemang och att de inte lär sig något. Att repetera fakta gör läxan mindre intressant och en elev menar att lärarna inte ger något att prestera för, kraven eller förväntningarna är för låga.

E3 säger *”jag gör inte onödiga läxor för att man tycker att man redan kan”*.

E4 fyller på och anser att läxor inte är en bra arbetsmetod om man redan kan. Framförallt upplever eleverna att läxor inte känns motiverande när de inte förstår syftet med dem.

När jag försöker utröna hur eleverna i studien lär sig bäst eller hur lärandet ser ut har de om möjligt ännu svårare att reflektera och förstå. Ett svar kan vara att de inte upplever kraven som tillräckligt hårda. Läxorna upplevs som för små eller onödiga. E7 anser att det handlar om talang för att kunna nå något av de högre betygen och till viss del förstärks den bilden av en annan elev.

E8: *”jag gör nästan aldrig läxor, klarar mig ändå, jag har ganska bra grundkunskaper, jag behöver inte anstränga mig”* men tillägger samtidigt *”om jag skulle sitta hemma skulle jag lära mig mer”*.

Men det är inte bara en fråga om talang, elever som lägger tid på att plugga hemma har fördel av det anser flera informanter. Tid kan gå bort från lektionerna och de måste ta igen för att kunna gå vidare. Men fortfarande handlar det som själva uppgiften i fokus.

E1 säger *"att studera hemma ger höga betyg"*, E6: *"man får ett försprång, det är en fördel att ha läxor, man lär sig mer kunskap men man blir inte smartare"*.

Trots att eleverna i studien är medvetna om att det krävs engagemang i studier hemma för att få höga betyg satsar få av dem på läxläsningen, läxorna kan upplevas som ett måste eller tvång. Läraren förväntas även ha höga förväntningar på eleverna.

E6: *"det är lärarens jobb att ha höga förväntningar, lärare med låga förväntningar ska inte kalla sig lärare"*.

Att träna inför prov uppfattas inte som en direkt läxa men är något som tar mycket tid och energi. Att plugga till prov prioriteras före andra läxor. E9 menar att det finns ett visst tvång i att plugga till prov men inte att göra läxor. I elevernas sätt att prata om sin läxsituation förekommer proven som en del av arbetsbördan även om plugga till prov inte förekommer i definieringen av läxbegreppet.

E3: *"prov betyder mer för betygen"*.

Om prov och examinationer, enligt eleverna, betyder mer för betyg och resultat blir dessa då en stor del av arbetsbördan utan att egentligen tillhöra läxkvoten.

För eleverna är det givet att läraren ger uppgifter i läxa men när det kommer till prov förväntas eleverna själva kunna lägga upp sitt arbete trots att de inte tränas i det i andra sammanhang. Få av dem har någon form av studieteknik eller ens studievana då de matas med färdiga uppgifter och ett givet stoff. När jag frågar vad de tycker om läxor svarar några elever följande:

E5: *"Ibland bra för att man lär sig och kan till prov."*

E3: *"Fast det känns inte som att man lär sig nåt nytt."*

E4: *"Man lär sig mer på lektionerna"*

Att lära sig saker betyder att man lär sig något nytt för en del elever. Att repetera och befästa blir då inte synonymt med *att lära sig något* när uppgiften och stoffet står i fokus. Där blir läraren viktig för att hjälpa till med förståelsen.

E6 förtydligar: *"Man måste tänka själv men läraren är ett hjälpmedel."*

Läraren blir inte bara viktig när det gäller att initiera läxor utan också i förståelsen av det som lärs in. Trots att många av eleverna i studien får hjälp hemma menar E1 att hon lär sig bättre i skolan när läraren kan hjälpa till.

E1: *"Man förstår mer, men det är lättare i skolan för då får man mer hjälp av läraren, det är viktigt med hjälp."*

Läraren får inte bara en central roll i läxornas initiering utan för lärandet i stort. Eleverna har svårt att se sin egen roll i lärandet.

E6 säger *"läraren har som uppgift att lära ut och bestämma hur det ska läras ut"*.

Men det är inte bara läraren som är viktig när de ska lära sig engelska. E4 anser att bästa sättet att lära sig engelska är att prata själv, något som de inte övar så ofta menar eleven. Klassen blir en viktig gemenskap när det gäller att lära sig ett språk och det kan inga läxor ersätta. Men E1 värdesätter att klara av att lära sig saker på egen hand. Bilden av läxor och lärarens roll är inte uteslutande positiv. En elev kommer med kritik.

E7: *"Lärare tror att vi kan allt."*

E8 tror att lärare anser att eleverna lär sig mycket på läxor och E9 tror att lärarens uppfattning bygger på att de kanske lärde sig bra när de var yngre och satt hemma med näsan i skolböckerna. E9 menar vidare att skolan inte är tillräcklig.

E7: *"Om vi gick i skolan längre skulle vi ens haft läxor?"*

Att gå längre dagar ratas av 4 fyra elever i studien. De anger skäl som trötthet i slutet på dagen och att det är viktigt med fritid som skäl. Det kan vara en anledning till att fritidsgårdens läxläsning väljs bort eftersom den ligger i samma lokaler som skolan. Eleverna kan ha ett behov att skilja skoltid och fritid åt och går då inte till fritidsgården när skoldagen är över.

E8 stämmer in i kritiken och tycker att det finns mycket som han inte lär sig i skolan. Kritiken är inte sammanhängande men missnöjet är tydligt, liknande svar varvas med uttalanden om att skolan är bra.

Sammanfattning

Eleverna i studien erfar läxor som något naturligt förekommande och är inte vana att reflektera kring fenomenet. Endast läraren utformar och initierar läxorna och har på så vis rätten att definiera vad som är en läxa. I engelska förekommer mest repetitiva läxor medan det i svenska förekommer både läxor av typen repetition men också producerande läxor där eleven själv ska skapa något. Alla elever i klassen har samma läxa. I båda ämnena kan eleverna få i läxa att ta igen det som inte hanns med på lektionen. Uppgiften kommer i centrum med elevernas sätt att erfara läxorna. Det stoffet som läxan avser är det som ska läras in, läxan får med elevernas sätt att se på det ingen annan funktion än som ett lärandetillfälle.

Flera elever i studien menar att läraren är viktig för förståelse och de lär sig bättre under lektionstid. Trots att lärarens betydelse är stor för förståelsen menar eleverna att läxor behövs för att få högre betyg. Föräldrarna är den viktigaste läxresursen men även syskon bistår med hjälp. När eleverna ges läxor som de anser inte är viktiga eller är på något som de upplever att de redan kan gör de inte uppgiften. Om de inte gör uppgiften hemma eller utanför lektionstid blir det då – med elevernas sätt att se det – inte en läxa efter som att de inte gör den. På så sätt har eleverna en del av definitionsmakten, där de väljer att göra eller inte göra läxan. Att plugga till prov är något som tar mycket utrymme för eleverna men ingår egentligen inte i läxbegreppet. När läxans vara eller icke vara är förhandlingsbart genom hur mycket prioritet den ges är att plugga till prov väldigt viktigt för eleverna. De erfar proven som något väldigt centralt för betygen medan läxor mer förstås som något som bara ska göras.

Diskussion

Att det svenska forskningsfältet om läxor är så litet bidrar till uppfattningen att läxans roll inom skolan är så självklar. De skolor som väljer bort läxor ses inte sällan som kontroversiella. Många läxor ger också bilden av att skolan är seriös och tar lärande på allvar.

Kunskapsuppdraget vs. Fostransuppdraget

Å ena sidan visar forskningen på att läxor handlar om mycket mer än lärande. Det kan vara att bygga relationer med hemmet eller förbereda för kommande stadier. Svårighetsgraden och abstraktionsnivån ökar i takt med årskurserna och motiverar på så sätt behovet av läxor. Men ju högre upp du studerar desto närmare arbetslivet kommer du och arbetslivet, liksom Hellsten påpekat, har inte läxor (1997). Det gör med detta synsätt att läxor berättigas på lägre nivåer men inte inom högre utbildningar.

Elever ska enligt läroplanen fostras till ansvarskännande samhällsmedborgare, det är en del av skolans fostransuppdrag. Alltså sådant som skolan ska arbeta med men inte bedöma och betygsätta. Om läxan är en metod för att lära elever ta ansvar blir skillnaden mellan elevernas perspektiv och läxans syfte avgrundsdjup. Om elever uppfattar att stoffet är det primära medan det från skolans håll handlar om ansvar är det inte konstigt om det uppstår förvirring kring läxans betydelse. Handlar det om kunskapsuppdraget eller om fostransuppdraget och vad vill vi att det ska handla om? Kan det bli någon kvalitet på lärandet från elevernas sida om de snarare förväntas ta ansvar än att faktiskt lära sig något? Och är läxor ett effektivt sätt att arbeta med fostran?

Om mer och mer fostran läggs på skolan ska mer och mer lärande läggas på föräldern då? Utvecklingen har rört sig mot att skolan ska ta mer och mer ansvar för elevers fostrande av goda samhällsmedborgare, något som tidigare låg på familjen. Det är en oroväckande trend om familjen med föräldrar som obehöriga pedagoger ska ta ansvar för lärandet. Det blir heller inte demokratiskt. Elever med högutbildade föräldrar får höga betyg och de familjer som inte har kapaciteten missgynnar eleven. Det blir inte heller en skola för alla. Familjen och skolans uppdrag och verksamheter byter plats. Få skolor vill anställa obehöriga lärare men lämnar gärna ansvaret med läxor till familjen. Bourdieu menade att skolan fungerar som en sorteringsmekanism som ger åt de som redan har (Broady 1989). Läxorna tenderar att ytterligare sortera. Om en elev har svårt att göra sina läxor av olika anledningar kommer denne elev ohjälpligt efter. Det sociokulturella perspektivet på lärande förutsätter samspel och

samarbete och är något som läroplanen förespråkar men om stor del av lärandet sker hemma tappar eleven det värdefulla sammanhanget som skolan kan skapa. Har föräldrar och syskon möjlighet att hjälpa till är det inte konstigt att dessa elever ges försprång och har möjlighet att nå höga betyg. Läxan riskerar att bli en klassfråga.

Läxor och tid

Föräldrarna ska se till att skolplikten efterföljs och på elevens ansvar ligger närvaroplikten. Läxor skapar en typ av skolplikt utanför skoltid. Elevernas arenor flyter samman. Om mycket av fritiden går till skolarbete är det inte konstigt om mycket av skoltiden går åt till kompisar. Om mycket av skol- och lektionstid går åt till annat än lärande får eleverna i studien med sig uppgifter hem. Skolarbetet förskjuts inte bara till fritid utan byter plats. Vila och fritid är viktigt även för elever. Denna förskjutning kan förklara varför några av eleverna i studien väljer att inte göra vissa läxor. Att prioritera bli ett maktmedel och ger eleverna en del av definitionsrätten. En rätt att definiera som annars läggs på läraren. Vad som blir respektive inte blir en läxa utgörs av utförandet. Om en läxa är en uppgift som ska göras hemma eller utanför skoltid blir det ingen läxa om den inte görs. Läxans betydelse ligger i genomförandet, att göra något. Om det uteblir, uteblir också *läxan*.

Läxor som tid, Westlund gör gällande att eleverna i hennes studie planerar sin tid och inte själva uppgifterna (2004). I denna studie låter eleverna uppgiften styra tiden. Att en uppgift tar mellan en kvart och en halvtimme att genomföra. Tiden går förlorad enligt Westlund, sin fritid som eleverna värnar om (ibid.). Eleverna tycks nästan sätta en gräns för hur länge de mäktar med att göra skolarbete utanför skoltid. Därför får tiden och inte uppgiften styra.

Läxor som uppgift

Enligt Westlund befinner sig läxan i gränslandet mellan hem och skola, individ och kollektiv, tid och uppgift, fritid och arbete. Hon menar även att läxan rör sig mot att bli mer individ- och uppgiftsfokuserad (2007). Detta bekräftas av mina informanter. Uppgiften och det enskilda arbetet blir det centrala. Det som är i läxa är det som ska läras in och det ska göras enskilt är den bild som träder fram i intervjuerna. Läxor görs sällan tillsammans trots att det sociokulturella perspektivet är så starkt i styrdokumentet och det är snarare det behavioristiska synsättet som dominerar. Kan läxan då bli ett värdefullt tillfälle för att lära sig?

Det är tydligt att eleverna i studien upplever uppgiften i centrum. Detta motsätter helt de syften med läxor som forskningen pekar på. Betyder det att skolan behöver bli bättre på att kommunicera syfte eller har läxan fått fel förtecken? Eller är läxan helt enkelt inte en metod för att lära sig kunskap? Ska läxor fortsätta att finnas kvar bör inte bara läraren utan skolan veta varför. Mycket av de funktioner som läxan har enligt tidigare forskning är visserligen sådan som skolan skall arbeta med men ska det förekomma i form av läxa då? Eller visar diskrepansen snarare på att elevperspektivet behövs lyftas fram ytterligare? Eleverna formas till behaviorismens mottagare när läxor initieras och fräntas då sin roll som medbestämmande. Det medbestämmande som också framgår av styrdokumentet. Inte bara elevperspektivet är litet, diskussionen på lärarutbildningar saknas likväl.

Eleverna i studien sätter stoffet i centrum när de ser på sina läxor. Innehållet och fakta ska läras in. Hellsten varnar för att läxor blir just bara fakta utan någon särskilt hög grad av problematisering och läxor kan lätt reduceras ner till enkla genomförbara uppgifter hemma för att eleverna just ska klara det på egen hand (2000). Westlund menar även att eleverna inte är vana eller har förmågan att problematisera och då är det svårt att förvänta sig att eleverna ska göra det hemma (1998). Är lösningen att individualisera läxorna eller blir det ytterligare ett sorteringsverktyg?

Känsla för läxor

Den utveckling som Westlund förespår och som bekräftas av mina informanter hänger ihop med Österlinds olika förhållningssätt (2001). De olika förhållningssätt som representeras i denna studie är till stor del det oreflekterade och till viss del det ambivalenta. Dessa ligger nära anpassning och tvång i Österlinds modell (se sida 13, 2001:43). Om läxan är uppgiftsorienterad blir den ett tvång. Läraren kan lätt avgöra huruvida läxan är gjord eller inte och det behavioristiska perspektivet förstärks ytterligare. Om eleverna upplever att de redan kan det som läxan avser eller anser läxan oviktig skapas utrymme för den ambivalenta hållningen. Det godvilliga förhållningssättet dyker också upp. Där eleverna till stor del accepterar läxor och ibland kan välja bort någon uppgift. Eleverna anpassar sig till skolans system och framförallt anpassar de sig till förekomsten av läxor.

Eleverna tenderar att rationalisera bort läxdelen av vissa uppgifter om de anser sig redan kunna eller inte känner sig tillräckligt stimulerade. Att uppgifter av mer producerande karaktär istället för repeterande karaktär föredras öppnar för andra typer av läxor än till

exempel glosor. Det kan även leda till andra former av läxor där eleverna kan arbeta tillsammans för att producera eller gestalta något. Vill skolan att läxor ska fortsätta att vara en kontaktyta med familjen kan även denna inkluderas i läxorna. Att göra läxor tillsammans ger både det goda lärandet som styrdokumentet förespråkar och relationsbyggandet som forskningen pekar på.

Hur kan vi arbeta vidare?

Att vi bör reflektera över läxans vara eller icke vara tror jag är oundvikligt. Läxor utgör en stor och substantiell del av skolan och elevernas vardag. Producerande läxor upplevs som mer stimulerade. Repetitiva läxor erfar eleverna som mindre stimulerande. Svårigheten ligger i att å ena sidan hitta en balans mellan producerande uppgifter och den demokratiska skolan där alla ska få samma chans. Om läxorna består av mycket nytt stoff eller har en mer producerande karaktär som skulle kunna öka engagemanget för läxor gynnas de elever som redan har ett starkt kulturellt kapital och en familj hemma som kan stötta. Skolan kan inte uppfylla sitt demokratiska ansvar om för mycket av kunskapsuppdraget läggs på familjen.

Om lärandetillfället avser stoff på en viss nivå eller av en viss typ kan det signalera vad som verkar viktigt i skolan. För att läxor ska kunna genomföras hemma utan stöd av läraren kan inte innehållet vara för abstrakt eller avancerat då endast föräldern i forma av obehörig pedagog kan hjälpa till. Men läxan kan ses knyta samman och bana väg för det livslånga lärandet. Att lära sig kan bli en meningsfull helhet både i och utanför skolan.

Förslag till fortsatt forskning

Under arbetets gång uppstår ständigt nya funderingar kring vad som skulle vara intressant att studera vidare. Det kan naturligtvis vara av intresse att studera ytterligare ämnen och elevers erfarenheter kring dessa. Erfar elever läxor annorlunda inom olika ämnen? Ett annat område skulle kunna vara att ytterligare gräva ner sig i elevperspektivet och ta reda på läxans betydelse för betyg och hur betyg fungerar som morot och piska för läxor. Att det svenska forskningsfältet är så litet när det gäller läxor talar för att fler studier bör genomföras. Lärarutbildningen och/eller den verksamhetsförlagda utbildningen bör även beröra företeelsen.

Metoddiskussion

Tidigt i studien uppstod teoretisk mättnad och jag övervägde att genomföra fler intervjuer. Det var tyvärr inte möjligt på grund av tidsbrist men även om det hade varit genomförbart

misstänker jag att något nytt inte kommit fram. Hade däremot en jämförande studie med en annan högstadie skola genomförts hade resultaten kunna se annorlunda ut. Men en kompletterande metod hade kunnat vara på sin plats. Att intervjua lärare och föräldrar hade visserligen kunnat bredda bilden men då hade fokuset på eleverna minskat. Ett annat alternativ hade kanske varit att genomföra observationer men då blir frågan snarare; observera vad? Att göra en jämförande studie med en annan skola för att se någon typ av variation hade kunnat ge ett bredare resultat utan att kompromissa med elevperspektivet. Hade jag gjort om studien hade jag dessutom intervjuat de en och en då eleverna i studien till stor del höll med varandra och utvecklade inte texten på det sätt som jag hade trott.

Referenser

- Andersson, Sandra. Bruska, Paula & Kovacs, Felicia (2007) ”Mer fritid och mindre läxor tack’ – Elever, lärare och läxor” Göteborgs Universitet, examensarbete.
- Bergh, Cecilia & Haglund Josephine (2008) ”Läxor befrämjar hälsa och välbefinnande och förhindrar varje tillfälle till synd” Göteborgs Universitet, examensarbete.
- Broadly, Donald (1989) *Kultur och utbildning. Om Pierre Bourdieus sociologi*. Skriftserie 1985:4. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet, Forskning och utveckling för högskolan.
- Dyste, Olga (2009), ”Sociokulturella perspektiv på kunskap och lärande” I: Dyste, Olga (Red.) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Enemar, Erik & Danielsson, Henrik (2008) ”Lärares syn på läxor i grundskolan – en intervjustudie” Göteborgs Universitet, examensarbete.
- Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2009) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Grändeby, Gustav (2009) ”Hemläxan ökar klasskillnaderna” I: *Fria tidningen*, publicerat 2009-09-30 <http://www.fria.nu/artikel/80876> Hämtad 2010-07-12.
- Hellsten, Jan-Olof (1997) ”Läxor är inget att orda om. Läxan som fenomen i aktuell pedagogisk litteratur.” i *Pedagogisk forskning* År 2 nr 3, ISSN 1401-6788.
- Hellsten, Jan-Olov (2000) *Skolan som barn arbete och utvecklingsprojekt. En studie av hur grundskoleelevers arbetsmiljö skapas – förändras – förblir som den är*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Hellqvist, Elof *Svensk Etymologisk ordbok* på webben <http://runeberg.org/svetyim/0530.html> Hämtad 2010-04-06.
- Illeris, Knud (2007) *Lärande* Lund: Studentlitteratur.
- Jackson, Philip W (1968/1990) *Life in Classrooms*. New York: Teachers College Press.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006) *Examensarbete I lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB Läromedel & Utbildning.
- Korp, Helena (2003) *Kunskapsbedömning – hur, vad och varför* Stockholm: Fritzes, Myndigheten för skolutveckling.

- Kudinoff, Ted (2005) "Läxor är ett brott" I: *Aftonbladet*, publicerat 2005-09-30
<http://www.aftonbladet.se/wendela/barn/article317506.ab> Hämtad 2010-04-20.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Linda & Samefors Helena (2007) "Motivation och läxläsning. En undersökning ur ett elevperspektiv." Göteborgs Universitet, examensarbete.
- Linde, Göran (2006) *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindell, Ebbe (1990) *Läxor – hemarbetets utformning och effekter*. Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Malmström, Sten. Györki, Iréne & Sjögren, Peter A (2006) *Bonniers Svenska ordbok*. Nionde upplagan. Stockholm: Albert Bonnier förlag.
- Rundberg, Sebastian (2009) "Elevens uppfattning om läxor – läxans utformning och innehåll i fyra ämnen" Göteborgs Universitet, examensarbete.
- SFS. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1985:1100
- Skolverket, Kursplan i engelska för grundskolan. SKOLFS: 2000:135
<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3870/titleId/EN1010%20-%20Engelska> Hämtad 2010-06-19.
- Skolverket, Kursplan i svenska för grundskolan. SKOLFS: 2000:135
<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska> Hämtad 2010-06-19.
- Sjöberg, Mats (2005) "Skolans tider – och livets" I: Sjöberg, Mats & Westlund, Ingrid [red.] (2005). *Gränslösa tider och tidslösa gränser i skolans vardag*. Linköping: Skapande Vetande.
- SOU 1992:94 *Bildning och kunskap: särtryck ur Skola för bildning, huvudbetänkande av Läroplanskommittén*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- SOU 1996:22 *Inflytande på riktigt. Om elevens rätt till inflytande, delaktighet och ansvar*. Stockholm: Fritzes.
- Stukat, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenska Akademiens ordlista på webben <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> Hämtad 2010-04-08.
- Utbildningsdepartementet (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94)*. Stockholm: Fritzes.

- Wamsley, Erin J. Tucker, Matthew. Payne, Jessica D. Benavides, Joseph A. & Stickgold, Robert (2010) "Dreaming of a Learning Task Is Associated with Enhanced Sleep-Dependent Memory Consolidation." *Current Biology* Volym 20, nummer 9. <http://www.cell.com/current-biology/abstract/S0960-9822%2810%2900352-0>
Hämtad 2010-06-22.
- Westlund, Ingrid (1998) *Elevernas tid och skolans tid* Lund: Studentlitteratur.
- Westlund, Ingrid (2004) *Läxberättelser – läxor som tid och uppgift*. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap, Pedagogik i utbildning och skola.
- Westlund, Ingrid (2007) "Läxan en svårfångad företeelse" I: Granström, Kjell [red.] (2007) *Forskning om lärares arbete i klassrummet* Stockholm: Liber, Myndigheten för skolutveckling.
- Österlind, Eva (2001) *Elevers förhållningssätt till läxor. En uppföljningsstudie*. Falun: Högskolan dalarna.

Bilaga 1: Frågeområden

Hur trivs du i skolan/ varför tror du man går i skolan/ trivs du i klassen?

Vad tycker du om läxor?

Vad är läxa/ hur skulle du definiera/ beskriva för någon som inte visste?

Varför finns läxor/är det självklart/ naturlig, finns de i alla ämnen/ vilka?

Vad har du för olika läxor i engelska och svenska/ vem utformar och ger läxor?

Vad tror du lärare tycker man lär sig av läxor?

Läxsituationen hemma/ får du hjälp/ var sitter du/ hur går det till/ hjälper du syskon?

Vad tycker dina föräldrar om läxor?

Har du fått läxhjälp någon annanstans ifrån/ fritidsgårdens läxläsning, andra företag/ organisationer?

Hur mycket tid spenderar du/ vad är rimligt; varje dag/ varje vecka?

Lär man sig något av läxor/ hur/ vad/ hänger det ihop med skolresultat?

Vill ni tillägga något?

Bilaga 2: Anhållan om tillstånd

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Hej! Jag undervisar ditt/ert barn i SO och skriver samtidigt klart mitt examensarbete vid Göteborgs Universitet. Examensarbetet jag nu skall skriva är den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen och ger mig min lärarbehörighet. Examensarbetets syfte är att ta reda på hur elever uppfattar läxor i svenska och engelska. De viktigaste frågorna jag behöver få svar på är vilken funktion läxan har och hur skolan kan på bästa möjliga sätt kan utforma undervisning och framförallt läxor. För att kunna besvara dessa frågor behöver jag samla in material genom intervjuer med elever i klass ■.

Undersökningen kommer att genomföras på ■ under vårterminen. Jag vill med detta brev be er som föräldrar/vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i intervjun. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. Skolan och eleverna som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad jag behöver från er är att ni som elevens föräldrar/vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att jag kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

- Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen
- Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum .....

.....

vårdnadshavares underskrift/er

elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber jag er kontakta mig på nedanstående adress eller telefonnummer.

Med vänliga hälsningar

Gabriella Bengtsberg, gbengtsberg@gmail.com, 0739-87 64 67

Handledare för undersökningen är Anita Franke

Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen 031-786 4792